

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 24^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1969

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ – ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ – ΕΘΝΙΣΜΟΣ
ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ κ. ΑΜΙΛΚΑ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ

᾽Αντιβασιλεῦ,

Ἡ ᾽Ακαδημία ᾽Αθηνῶν, συμεριζομένη τὴν ἔκφρασιν τῆς πανελληνίου χαρᾶς καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας καὶ ἱκανοποιήσεως ἐπὶ τῇ σημερινῇ μεγάλῃ ἐπετείῳ τῆς ἐθνεγεροσύνης, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ ἔστω καὶ μερικὴ ἀπελευθέρωσις τῆς πατρίδος μας, συνεορτάζει μετὰ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ τὴν σημερινὴν μεγάλην ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεομήτορος καὶ συγχρόνως κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν καὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.

᾽Αξία μεγάλου ἑορτασμοῦ διὰ πάντα ἄνθρωπον, καὶ ἰδίᾳ διὰ πάντα Χριστιανόν, ἡ προαναγγελθεῖσα σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ καθόλου μυστηρίου τῆς θείας Οἰκονομίας.

᾽Αλλὰ καὶ ἀξία μεγάλου πανηγυρισμοῦ διὰ πάντα ἐλεύθερον Ἑλληνα ἢ ἀπαρχὴ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἀπὸ τοῦ μακροαίονος ζυγοῦ, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρει ἡ ἱστορία, καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐλευθερίας, ἣτις ὑπῆρξεν ἀείποτε τὸ ἀνώτερον ἐθνικὸν ἰδεῶδες, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν τὸ σύνθημα ὑπῆρξεν «ἐλευθερία ἢ θάνατος».

Ἡ πρώτη, θρησκευτικὴ ἐπέτειος, ἔχει παγκόσμιον χαρακτῆρα,

διότι αναφέρεται εις τὴν πνευματικὴν σωτηρίαν ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐνῶ ἢ δευτέρα, ἔθνικὴ ἐπέτειος, ἔχει μόνον πανελληνιον χαρακτῆρα, μὲ ἐδρυτέραν ἀκτινοβολίαν ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀπεχθῆ ζυγὸν ὑποδούλου βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ τῶν λαῶν αὐτῆς, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁποίων ἐκάλεσε πάντας τοὺς ὑποδούλους ταύτης λαοὺς ὁ μέγας βάρδος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Ἕλληνας ἔθνομάρτυς Ρήγας ὁ Φεραῖος.

Ὁ ἄνθρωπος, δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μικρόν τι παρ' ἀγγέλους καὶ στεφανωθεὶς ὑπ' Αὐτοῦ δόξῃ καὶ τιμῇ, διὰ τῆς πλήρους ὑποδουλώσεώς του εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ὕλην, ὑπέκλυεν εἰς τὸν πνευματικὸν θάνατον καὶ ἀπώλεσε τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεῖσαν αὐτῷ ὠραιότητα, δυναμένην ὅμως νὰ ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν προτέραν δόξαν μόνον διὰ τῆς ἐνσυνειδήτου οἰκειώσεως τῆς θείας Οἰκονομίας, ἐπὶ τῇ βάσει ζωντανῆς καὶ ἀληθινῆς πίστεως.

Τὸ μυστήριον τῆς θείας ταύτης Οἰκονομίας ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ θείου Λόγου ἐκ τῶν ἀγνῶν αἱμάτων τῆς Θεομήτορος, δι' ἧς καὶ μόνῃς ἢ πρώτη πτώσις μετεβλήθη εἰς ἀνάστασιν.

Ἐξ ἄλλου ὁ Ἕλληνας, τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, ἀπὸ τῶν πρώτων ἰχνῶν τῆς ἐμφανίσεώς του εἰς αὐτὴν, παρουσιάζει μοναδικὸν σύμπλεγμα πνευματικῆς, ψυχικῆς, ἠθικῆς, αἰσθηματικῆς καὶ τεχνικῆς ἀκόμῃ συνθέσεως, μὲ περιοδικὰς ἱστορικὰς μεγαλουργίας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὅμως ὡς ἔθνος, διὰ τὰ ἀναμφισβήτητα ἐλαττώματα τῆς φυλῆς, κατὰ καιροὺς ἐκπίπτει μέχρι ταπεινώσεως καὶ ὑποδουλώσεώς του εἰς λαοὺς κατωτέρας πνευματικῆς ὑποστάσεως καὶ παραμένει εἰς τὴν ταπεινώσιν τῆς δουλείας μέχρι ἀναγεννήσεως καὶ ἀνανεώσεως τῶν δυνάμεων τῶν θείων δώρων τῆς φυλῆς, δι' ὧν μὲ πραγματικὰς θυσίας τῶν ἀγνῶν αἱμάτων γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἡρώων ἀποκαθίσταται, ὡς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας, ἢ ὁποία συνιστᾶ καὶ τὴν ἀνωτέραν βαθμίδα τοῦ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ ἔθνος, ἀποκατασταθὲν εἰς τὴν ἐλευθέραν ζωὴν, συνεκέντρωσεν

όλας του τὰς δυνάμεις διὰ τὴν στερέωσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἐλευθερίας, ἠὺχαρίστησεν εἰλικρινῶς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἐθνικὴν ἀνάστασιν καὶ ἐξεδήλωσε τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τῆς ἀνεγέρσεως λαμπροῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν Ἀθήναις καὶ χιλιάδων περικαλλῶν ναῶν ἀνὰ τὴν ἐπικράτειαν. Ἐκτοτε δ' ἐν μέσῳ ποικιλίας εὐνοϊκῶν ἢ καὶ ἀντιξῶν περιστάσεων, βαδίζει τὴν στενὴν ὁδὸν τῆς προόδου, βασιζομένην εἰς τὰ ἀνώτερα ἰδανικὰ τῆς χριστιανικῆς του θρησκείας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ του πολιτισμοῦ, ὧν ἀπάντων προεξάρχει ἡ ἐλευθερία, χάριν τῆς ὁποίας οἱ Ἕλληνες, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, πολεμοῦντες γενναίως, ἀληθινὰ κατ' ἐπανάληψιν ἐμεγαλοῦργησαν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ ἐγερθῶμεν:

Αἰωνία ἔστω ἡ μνήμη τῶν ἀοιδίμων προμάχων τῆς Ἐλευθερίας!

Δι' ἀμφότερα τὰ εἰς τὴν μεγάλην διπλῆν ἐπέτειον ἀναφερόμενα θαύματα κρίνω περιττὸν νὰ ὁμιλήσω διεξοδικώτερον, διότι κοινὸς θεολογικὸς τόπος εἶναι ἡ περὶ τὴν θείαν Οἰκονομίαν θεολογικὴ διδασκαλία καὶ ἐπίσης κοινὸς τόπος εἶναι ἡ ἔξαρσις τοῦ μεγαλείου τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς μεγαλειώδους καὶ ἐνδόξου ἐκβάσεώς του, ἡ ὁποία ὅμως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦτο μερικὴ, διότι δὲν ἀπηλευθερώθη ὁλόκληρον τὸ γένος, ἀφ' ἑτέρου δὲ μικρὸν τι καὶ θ' ἀπέβαιεν ἀρνητικὴ διὰ τῆς πείσμονος ἐμμονῆς εἰς τὰ μεγάλα ἐλαττώματα τῆς φυλῆς καὶ κυρίως τὴν μέχρι ἐξοντώσεως ἀλληλοεχθρότητα, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν κατ' ἐπανάληψιν εἰς ἀπεριγράπτους ἐθνικὰς συμφοράς, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐν πολλοῖς καὶ παραμένομεν ἀδίδακτοι, ἐπὶ ἀνεπανορθώτῳ ζημίᾳ τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

Οὕτως, ἀντιπαρερχόμενος τὴν ἐξιστόρησιν τῶν μεγάλων γεγονότων καὶ ἀνθραγαθῶν, τὰς ὁποίας καὶ λίαν φιλαρέσκως ἐκάστοτε ἐπὶ τῇ σημερινῇ ἐπετείῳ ἐκδιηγούμεθα, προβαίνω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν θεώρησιν τῶν τριῶν μεγάλων σφαιρῶν ἢ καταστάσεων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔζησε καὶ ἐμεγαλοῦργησε τὸ ἔθνος μας, τὸν Χριστιανισμόν, τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὸν Ἐθνισμόν, καὶ τοῦτο, οὐχὶ διὰ

νά ἐξάρω κατὰ τὰ εἰωθότα τὰ ἐξιστορούμενα γνωστὰ μεγαλεῖα τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπισημάνω τὰς εἰς τὰς τρεῖς ταύτας σφαίρας ἐπισυμβάσας καὶ ἐπισυμβαινούσας περιπλοκὰς καὶ συγχύσεις, αἱ ὁποῖαι, διαιωνιζόμεναι συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδήτως, ἐπιφέρουν ἀσυναισθήτως θετικὴν ζημίαν καὶ ἔχουν φοβερὰ ἐπακολουθήματα καὶ ἐπιπτώσεις εἰς τὴν ἐθνικὴν μας ζωὴν καὶ ὑπόστασιν.

Καὶ πρῶτον στρέφομεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν βάσιν καὶ οὐσίαν τῆς θρησκείας μας, τὸν Χριστιανισμόν.

Α'.

Τὸ σημερινὸν κεφάλαιον τῆς σωτηρίας μας ὡς ἀνθρώπων δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Οἰκονομίας διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος, δι' ἧς, ὡς ἐλέγχθη, τῆς ἀποκαλυπτικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως Αὐτοῦ, ἐξησφαλίσθη ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μὲ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀληθινῆς καὶ ζωντανῆς καὶ οὐχὶ συμβατικῆς πίστεως. Διὰ ταύτης, δὲν ἐπιτυγχάνεται μόνον ἡ ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου ἀνάστασις καὶ σωτηρία, ἀλλὰ πραγματοποιεῖται αὐτὴ ἡ τοῦ ἀνθρώπου θέωσις, κατὰ χάριν βέβαια καὶ δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν ἐπιγνώσει θεληματικῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπακοῆς καὶ ὑποταγῆς. Ὁ Θεὸς κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ ἀνέλθῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν κλίμακα τῆς θεότητος καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θείαν μακαριότητα, ἀφ' ἧς ἐξέπεσεν. Ἡ τοιαύτη εἰς τὴν θείαν μακαριότητα ἐπάνοδος, βάσει τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ θαυμαστὸν καὶ θαυματουργὸν πέλαγος τῆς θεϊκῆς ἀγάπης, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ζῆ, ὅταν ἀληθινὰ πιστεύῃ, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν ἀθλιότητα τῆς παρούσης βραχυτάτης ζωῆς.

Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τῆς χριστιανικῆς μας θρησκείας, τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ νέα θρησκεία ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς, ἐνεφανίσθη αὐτὴ ὑπὸ τὴν μορφήν καὶ ὑπόστασιν τῆς Χριστιανικῆς ἢ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐν τῇ οὐσίᾳ της οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ συνεχιστὴς τοῦ σωτηριώδους

ἔργου τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ κόσμῳ τῶν αἰώνων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπιδιώκει τὴν σωτηρίαν πάντων τῶν ἀνθρώπων, τῶν θελόντων νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας (Α' Τιμ. β' 4).

Ἀποτέλεσμα τῆς θείας ταύτης δωρεᾶς καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅτι πᾶς ὁ οἰοσδήποτε ἄνθρωπος, ἄνευ ἐξαιρέσεως γένους, φύλου, κοινωνικῆς θέσεως ἢ τάξεως, εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης του, ὑποψήφιος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐδεὶς οὐδὲν προνόμιον ἔχει, διότι πάντες εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ Πατρός, μεῖσα δικαιώματα καὶ παρρησίαν ἀπέναντί Του.

Ἀκόμη καὶ τὰ δύο ἔθνη, τὰ ὁποῖα οὐσιαστικῶς συνέβαλον εἰς τὴν θείαν Οἰκονομίαν, τὸ Ἰουδαϊκόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατ' ἀνθρώπον κατήγετο ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὸ Ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς γλώσσης καὶ φιλοσοφίας αὐτοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατ' οὐδὲν διακρίνονται τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἔναντι τοῦ Θεοῦ Πατρός, διότι «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἑλληγ, οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, πάντες γὰρ . . . εἰς ἔστέ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλάτ. γ' 28).

Αὕτη εἶναι ἡ οὐσία καὶ βᾶσις τῆς πίστεώς μας καὶ οἰαδήποτε παλαιότερα ἢ νεωτέρα θεολογία, ἐκκλίνουσα ἀπὸ τῆς βάσεως ταύτης, εἶναι θεολογία ἀρνητικὴ καὶ καταλυτικὴ τῆς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσωμεν τὴν ὑποχρέωσιν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Ἑλληγες, ὡς πρωτότοκοι τῶν Εὐρωπαϊῶν Χριστιανῶν, διὰ τῆς ἀποστολικῆς ἐνεργείας τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, νὰ τηρῶμεν ἀλώβητον τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν μας καὶ μετ' ἀληθινὸν δέος νὰ ἀντικρύζωμεν τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεις μας, ὄντες τίμοι ἔναντι τοῦ χριστιανικοῦ μας ὀνόματος καὶ μὴ ἀνεχόμενοι οἰανδήποτε νοθείαν αὐτοῦ, εἴτε διὰ μὴ ἐντίμου χριστιανικοῦ βίου, οὔτινος κορύφωμα ἢ βρωμερὰ ὑποκρισία, εἴτε δι' ἀποδοχῆς νέων καινῶν δαιμονίων καὶ ψευδοπροφητειῶν, νοθευουσῶν καταφῶρος τὴν εἰς Χριστὸν καὶ μόνον ἀγνήν ἡμῶν πίστιν.

Ἀκριβῶς ὁμως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ μορφῇ τῆς Χριστιανικῆς ἢ τῆς Καθολικῆς, ὡς ὠνομάζετο τότε, Ἐκκλησίας, ἐπισυμβαίνει διὰ τῆς ἀναμειξεως τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος ἢ πρώτη περιπλοκὴ καὶ σύγχυσις ὅλως ἀσυναίσθητως καὶ θὰ ἔλεγον, καὶ ἀπαρατηρήτως ἐπικρατήσασα.

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ ἢ Καθολικὴ Ἐκκλησία προχωρεῖ ἐν τῷ κόσμῳ ἐν πλήρει ἀντιδράσει τῆς κοσμοκρατείας Ρώμης, ἢ ὅποια, κατ' ἀσθηρὰν τοῦ πολιτειακοῦ νόμου ἐφαρμογὴν, ἐπιβάλλει μαρτυρικὸν μάλιστα θάνατον κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς νέας θρησκείας, χωρὶς ὁμως ὁ νόμος νὰ κατορθώσῃ νὰ διαγράψῃ διὰ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων τοὺς τούναντιον διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἵματος ἀποκτηθέντας τίτλους ἐπιβολῆς τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου.

Ἀκριβῶς δ' ὅταν ἐπλημύρισεν ἢ τότε γνωστὴ Οἰκουμένη ἀπὸ τὰ μαρτυρικὰ αἵματα τῶν προμάχων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐμφανίζεται ἢ μεγάλη μορφὴ τοῦ Ρωμαίου Ἀυτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὁ ὅποιος, ὡς μέγας πολιτικός, ἀποφασίζει βαθυστόχαστον ριζικὴν μεταβολὴν τῆς ἔναντι τῆς νέας θρησκείας πολιτικῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἔναντι τοῦ Μαξεντίου μάχην, μὲ τὸ ἐνθαρρυντικὸν ὄραμα τοῦ Σταυροῦ, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «ἐν τούτῳ νίκα», ἐπιφέρει τὴν μεταβολὴν, διατάσσει τὴν κατάπαυσιν τῶν διωγμῶν, ἀναγνωρίζει τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὡς *religionem licitam*, καὶ ἀνακηρύσσει αὐτὴν εὐθὺς ἀμέσως, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχίζει ἢ νέα περίοδος ἀνέσεως, προόδου καὶ ἀναπτύξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὅποια μάλιστα, κυρίως ἔκτοτε, τιτλοφορεῖται καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς ὀρθόδοξος, ἔναντι εἴτε τῶν νοθευόντων τὴν ὀρθὴν πίστιν αἵρετικῶν, εἴτε τῶν ἐπιμενόντων εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, οἱ ὅποιοι καὶ διώκονται τώρα ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος. Συγχρόνως ὁμως ἀρχίζει νέα περίοδος καταπτώσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς διὰ τῶν αἱμάτων τῶν μαρτύρων μέχρι τοῦδε συνεχῶς ἀποπλυνομένης ἀγνότητος αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν τῆς πίστιν καὶ τὸ χριστιανικὸν τῆς ἡθους.

Ἡ μεγάλη πολιτικὴ πράξις τοῦ Κωνσταντίνου τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐπισήμου καὶ τῆς καταπαύσεως τῶν διωγμῶν, δι' ἃ ἠμείφθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὡς Ἅγιος, ἀκολουθεῖται ὑπὸ τῆς ἐτέρας μεγάλης πολιτικῆς πράξεως, τῆς μεταφορᾶς τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον, μὲ τὸ νέον ὄνομα τῆς Νέας Ρώμης ἢ Κωνσταντινουπόλεως. Αὕτη, ὡς καὶ ἡ ὅλη μεταβολή, βαθύτερον θεωρουμένη, ἐμφανίζει σοβαρωτάτην σύγχυσιν ἢ περιπλοκὴν εἰς τὰ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν ἔμεινεν ἄνευ σοβαρωτάτων δι' αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιπτώσεων. Βεβαίως διὰ τῆς νέας πολιτικῆς τοῦ Κωνσταντίνου κατέπαυσαν οἱ διωγμοὶ καὶ ἐστείρευσαν οἱ ποταμοὶ τῶν αἱμάτων τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἐξησφαλίσθη ἄνεσις ἀναπτύξεως, προόδου καὶ ἐξαπλώσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὁποία διαφορὰ! Πρότερον ἡ Ἐκκλησία, στηριζομένη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ἀπὸ τῶν αἱμάτων τῶν Μαρτύρων αὐθεντίαν, προχωρεῖ τὴν στενὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ ἤδη κατὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν τὸ χριστιανικὸν δένδρον διακλαδοῦται μὲ σημαντικὸν κόμβου εἰς ὀλόκληρον τὴν τότε γνωστὴν οἰκουμένην, ἐνῶ τώρα ἡ πρόοδος καὶ ἀνετωτέρα ἐξάπλωσις της βασιζέται ἀπλούστατα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐθεντίας. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο τὸ μόνον. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐτοποθέτησε τὴν νέαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐννοηθεῖσαν θρησκείαν εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς καὶ ἔλαβεν ἔναντί της τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἔναντι τῆς παλαιᾶς ὡς Pontifex Maximus. Τώρα, ὡς «ἐπίσκοπος τῶν ἔξω», ὡς φιλαρέσκως ὠνόμαζεν ἑαυτόν, ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἐσωτερικώτερα ἀκόμη τῆς Ἐκκλησίας. Καίτοι δὲ μὴ ὦν εἰσέτι Χριστιανός, διότι, ὡς γνωστόν, ἐβαπτίσθη μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης του, λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ συγκαλεῖ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (325 μ. Χ.), ἡ ὁποία καθώρισεν, αὐτοκρατορικῆ ἐγκρίσει, τὴν ὀρθόδοξον διδασκα-

λίαν ἔναντι τῆς αἵρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρείου. Ἡ σύγχυσις ἐπαν-
ξάνεται περισσότερο, ἐφ' ὅσον ἡ ἄμεσος ἐπέμβασις τοῦ Ἀυτοκράτορος
γίνεται τῇ ἀνοχῇ τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ κυρίως ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλη-
σίας, οἱ Ἐπίσκοποι, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς δύο ἐπισκόπους, τῆς Ρώμης
καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εὐρισκόμενοι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ
μεγάλου εὐεργετήματος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τῆς καταπαύσεως τῶν
διωγμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν φιλάρεσκον γοητείαν τῶν ἐξαιρετικῶν προ-
νομίων, τὰ ὁποῖα ἐπεδαφίλευσεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀυτοκράτωρ ὡς ἐκπρο-
σώπων τῆς Ἐκκλησίας, προνομίων, τὰ ὁποῖα, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸν πρῶ-
τον, ἐξειλίχθησαν εἰς καθαρῶς κοσμικὰ καταντήματα, οὐ μόνον ἠρέ-
χθησαν ἀδιαμαρτυρητῶς τὴν ἐπέμβασιν, σύμφωνον ἄλλως τε πρὸς τὴν
ὀρθὴν πίστιν, ὡς διευτυποῦτο θεοπνεύστως, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶσαν ἐκκλη-
σιαστικὴν δυσκολίαν προσέτρεχον εἰς τὸν Ἀυτοκράτορα, ὅστις ἐπροθυ-
μοποιεῖτο νὰ διευθετῇ τὰ πράγματα καὶ νὰ λύῃ τὰς διαφοράς. Τοιου-
τοτρόπως, σχεδὸν ἀπαρατηρήτως, ἐφ' ὅσον οἱ Ἐπίσκοποι ἐπρωτοστά-
τουν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπεμβάσεως, ἡ πρόωγν
ἀνεξάρτητος καὶ αὐτεξούσιος Ἐκκλησία, κατὰ τι τοῦλάχιστον ἐκκο-
σμικοποιεῖται, καί, ἀντὶ τοῦ κανόνος τοῦ Χριστοῦ «ἀπόδοτε τὰ τοῦ
Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Μαθ. κβ' 22),
παραδίδεται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Καίσαρος καὶ
ἔκτοτε καθιεροῦται ἢ, οὕτως εἰπεῖν δικαιοματικῇ, ἀνάμειξις τῆς πολι-
τείας εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη, ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Κων-
σταντίνου, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ,
τοῦ θέλοντος τὴν ἰσχὺν τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοὺς νόμους
τοῦ Κράτους, καὶ ἄλλων μετέπειτα αὐταρχικῶν βασιλέων, ἀκόμη καὶ
ἄλλων ἐκχριστιανισθειῶν χωρῶν, προχωρεῖ καὶ φθάνει εἰς τὴν ἀθθεν-
τίαν καὶ ἐπιβολὴν τοῦ μέχρι καὶ σήμερον ἰσχύοντος, ἰδίᾳ ἐν τῇ προτε-
σταντικῇ μάλιστα Δύσει ἀξιώματος : *Cujus regio, ejus et religio*.

Συμπληρωματικῶς δεόν νὰ ἐπισημανθῇ καὶ ἡ ἄλλη φοβερὰ ἐπί-
πτωσις τῆς συγχύσεως ταύτης, ὅτι δηλ. τώρα οἱ διάφοροι λαοὶ εἰσῆρ-
χοντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ διαταγῆς τοῦ ἄρχοντός των, βαπτίζόμε-

νοι ὁμαδικῶς εἰς τοὺς ποταμούς, ἄνευ φυσικὰ οἰασδῆποτε προτέρας ψυχικῆς ἐπεξεργασίας, ὡς αὕτη λίαν ἐπιμεμημένως ἐγίνετο κατὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν, ὅτε ἴσχυεν ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ βάπτισμα τοῦ αἵματος καὶ ὅτε, διὰ καταλλήλου κατηχήσεως ἀνωτέρας ποιότητος, ἐχαλυβδοῦτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ χριστιανικὴ συνείδησις. Τώρα τὸ ποιὸν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῶν ἡθῶν, κατῆλθεν ἐν τῇ πραγματικότητι πολὺ χαμηλὰ καὶ οὐδὲ μακρόθεν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανικοῦ ἥθους τῆς πρώτης ἐποχῆς. Μὴ λησμονῶμεν δέ, ὅτι αἱ μεταγενέστεραι καὶ σύγχρονοι χριστιανικαὶ γενεαὶ εἶναι ἀπόγονοι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς εἰσῆλθον, μὲ ἀνίπτους, ὡς θὰ ἐλέγομεν, πόδας, δι' ὃ καὶ οὐδαμῶς παράξενον εἶναι, ὅτι διὰ τοὺς ἀμεσωτέρους ἀπογόνους των, εἰς οὓς ἀνήκουν καὶ οἱ σημερινοὶ χριστιανοί, πλὴν ἐξαιρέσεων, καὶ ἔνεκα βέβαια καὶ ἄλλων λόγων καὶ διαφορῶν κατὰ καιροῦς κοινωνικῶν ἐξελίξεων, δύναται ἡσυχῶς νὰ τεθῇ τὸ ἐρώτημα καὶ πρᾶγματι θετικῶς τίθεται, σήμερον μάλιστα, κατὰ πόσον οἱ σημερινοὶ χριστιανοὶ εἶναι πρᾶγματι χριστιανοί, ὅλως ἀντίθετον τούτου προβάλλοντες διὰ τῆς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς βιωτῆς αὐτῶν εἰκόνα χριστιανικοῦ ἥθους.

Τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τοῦτο προκαλεῖ σήμερον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ εὐρυτέρου Οἰκουμενισμοῦ, μὲ ἰκανὴν βέβαια καθυστέρησιν, τὴν πολὺπλευρον ἐξέτασιν τοῦ κυρίου τούτου θέματος, ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐπισήμων παγχριστιανικῶν συγκεντρώσεων, ὡς τῆς 2^ας Βατικανῆς Συνόδου τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (1962 - 1966), τῆς παγκοσμίου Συνσκέψεως τῆς Οὐψάλλας τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου, τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν διεκκλησιαστικῶν μεγάλων κοινωνικῶν Συνσκέψεων τοῦ ἰδίου ἐν Γενεύῃ (1966) καὶ Βηρυτῶ (1968), περὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς προσπαθείας ἀναζωογονήσεως τοῦ ἐν τῇ πραγματικότητι ἀπονεκρωθέντος χριστιανικοῦ ἥθους.

Ἴδου αἱ φοβεραὶ ἐπιπτώσεις τῶν ἀπὸ αἰῶνων γενομένων περιπλο-

κῶν καὶ συγχύσεων, ὧν ἕνεκα, παρὰ τὰς τεραστίαις καταβαλλομένας προσπάθειαις τῶν ὡς ἄνω διεθνῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων κύρους, ἢ καθαρότης τῶν χριστιανικῶν ἠθῶν παραμένει εἰσέτι εἰς χαμηλὸν ἐπίπεδον, μὲ τὰς πρωτοφανεῖς εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐπαναστατικὰς ἐκδηλώσεις. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ στασιμότης καὶ αἱ δυσχέρειαί πραγματικῆς, χριστιανικῆς δέ, ἐπιλύσεως τῶν διαφόρων μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων, τῶν ἐπιτακτικῶς ἀπαιτούντων τὴν λύσιν των οὐ μόνον διὰ τῆς υἰοθετήσεως καὶ ἐφαρμογῆς ὑγιοῦς ἀνωτέρας κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ διὰ προεπούσης ἀναπτύξεως τοῦ ποιμαντορικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καὶ δι' ἀνυψώσεως τοῦ χριστιανικοῦ ἐπιπέδου καθόλου μὲ γνήσιον χριστιανικὸν φρόνημα καὶ ἀληθινὸν χριστιανικὸν ἦθος εἰς τὰς διαφόρους χώρους τοῦ κόσμου καὶ κυρίως τὰς χριστιανικάς.

Ἄλλ' ἄς προχωρήσωμεν εἰς τὴν θεώρησιν τῆς δευτέρας σφαίρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπισημαίνομεν ἐπίσης ποιὰν τινα σύγχυσιν καὶ περιπλοκὴν, δηλ. εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν.

B'.

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου συμπίπτει σχεδὸν μὲ τὴν τιτλοφορίαν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὡς Ὁρθοδόξου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἔναντι τῶν αἰρετικῶν Ἐκκλησιῶν ἢ ὁμάδων, τῶν νοθευσασῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ἵσταται ἡ Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς ἡ φύλαξ καὶ κιβωτὸς τῆς γνησίας, ἀκραιφνοῦς καὶ ἀλωβήτου, καὶ διὰ τοῦτο, ὀρθοδόξου πίστεως καὶ διδασκαλίας, δι' ἣν ἔλαβε καὶ τηρεῖ τὸν τίτλον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον τηρεῖ καὶ ὡς ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ τὸ δυτικὸν τμήμα ἔχει καὶ διατηρεῖ τὸν τίτλον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, λόγῳ τῆς γενομένης, ἰδίᾳ μετὰ τὴν Μεταρρύθμισιν, ἱστορικῆς ἐξελίξεως μὲ χαρακτηριστῆρα ὁμολογιακὸν (*Confessionnel*).

Ὡς γνωστὸν ὅμως, ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν τοπικῶν Συνόδων, τῶν συγκροτηθεισῶν κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου,

ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὁ τίτλος τῆς Ὁρθοδοξίας ὀρθῶς ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς κανονικῆς τάξεως καὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὑπὸ τῶν Ἱ. Κανόνων καθορισθείσης. Ἐτι δὲ περισσότερον, μετὰ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ὁ τίτλος ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τὸ μεταγενέστερον ἔθιμικὸν δίκαιον, καὶ γενικώτερον τὴν ἔθιμικὴν προᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ἢ τοῦ ὅρου «Ὁρθοδοξία» χρησιμοποιεῖται ὑπὸ γενικωτάτην μορφήν, περιλαμβάνουσαν πᾶν ὅ,τι ὑφίσταται ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ ζωῇ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἴτε τοῦτο καλῶς κεῖται, εἴτε κατόπιν ἐπικρατησασῶν ὄλως μεταγενεστέρως διευθετήσεων καὶ νεωτέρων ἐθίμων κακῶς, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα πολλάκις ρητῶς ἀντίκεινται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἱ. Κανόνων καθορισθεῖσαν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, ὡς, φέρο' εἰπεῖν, εἰς τὸ ζήτημα τῆς κόμης τῶν κληρικῶν (καί, ὁ χεῖριστον, τῆς τελέσεως τοῦ Μυστηρίου τῆς Μετανοίας) καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ καὶ νεώτερα ἤθη καὶ ἔθιμα εἰς τὴν τελετουργικὴν καὶ τὴν καθόλου ζωὴν καὶ προᾶξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Δεδομένου δ' ὅτι ἡ ἐν ἀνεπιτρέπτῳ, διὰ δῆθεν πολιτισμένον ἔθνος, καταπτώσει εὐρισκομένη τάξις τοῦ κλήρου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας — παρὰ τὰς γνωστὰς καὶ ἐπαινετὰς ἐξαιρέσεις πολλῶν κληρικῶν, ἰδίᾳ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου — ἰδιαιτέρως ἀγαπᾷ τὴν προσήλωσιν εἰς τοὺς κατὰ τεκμήριον παλαιοὺς τύπους καὶ τὰς παλαιὰς συνηθείας, ἀδιαφόρως ἂν πολλὰ τούτων εἶναι νεώτεροι, ὁ ὑπεραιρόμενος τίτλος τῆς Ὁρθοδοξίας συμπεριλαμβάνει πολλάκις καὶ πλεῖστα ὅσα πράγματα, ἀντιστρατευόμενα εἰς τὴν ἀρχικὴν ἔννοιαν καὶ τὴν μεγαλειότητα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐν τοῖς σημείοις τούτοις βλέπει τις νέαν σύγχυσιν καὶ νέας περιπλοκὰς μὲ ἀμέσους ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς γνησίας ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς σχεδὸν ἀπαρτηρήτως ἐπικρατούσας.

Ἡ σύγχυσις αὕτη ἐπεκτείνεται καὶ δι' ἐξωεκκλησιαστικῶν ἐπεμβάσεων εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἀδυναμίᾳ πρεπούσης διακρίσεως τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν ὑπερτέρας πως μορφώσεως ἐπεμβάσεων, ἥτις φέρει τελείαν σύγχυσιν εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτως ἡ ἔννοια τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ὑφί-

σταται σύγχυσις καὶ περιπλοκὴν καὶ δυσκόλως δύναται εἰς ταύτας νὰ ἐκκαθαρίσῃ τις τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἥτις ἐκκαθαρίσις θὰ ἐπέλθῃ πλήρης μόνον μετὰ τὴν πλήρη ἐξάπλωσιν καὶ ἐπικράτησιν ἀληθινῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου ἐν τῷ συνόλω του ἱκανοῦ νὰ ἀναλάβῃ μὲ πλήρη αὐθεντίαν τὸ διδακτικόν, τὸ διοικητικόν καὶ τὸ ποιμαντικόν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν πρέποντα τρόπον καὶ τόνον.

Ἄλλ' ἡ ἔννοια τῆς Ὁρθοδοξίας ὑφίσταται περαιτέρω νέαν σύγχυσιν καὶ περιπλοκὴν ὅταν, ἐξ ὑπερβολικῆς ἐπιστημονικῆς δῆθεν διαθέσεως, καταβάλλεται προσπάθεια νὰ προσαρμοσθῇ ἡ Ὁρθοδοξία πρὸς καινοφανῆ διδάγματα τῆς δυτικῆς θεολογίας καὶ ἰδίᾳ τῆς τελευταίας φιλελευθέρως τάσεως τῆς προτεσταντικῆς θεολογίας, ὅπου τὰ ἀσυμβίβαστα βιάζονται νὰ λάβουν μορφήν δῆθεν ὀρθόδοξον, ἐπὶ πλήρει συγχύσει τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὁὐχ ἡσσονα ὁμως σύγχυσις ὑφίσταται ἡ ἔννοια τῆς Ὁρθοδοξίας ἐξ ἀλογίστου προσπαθείας ὑπερβολῆς καὶ ὑπερτονισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τὸ ὅποιον βέβαια συνετέλεσε σημαντικῶς εἰς τὴν θεολογικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλ' ὅπου στοιχεῖα ἑλληνικὰ ἀναμειγνύονται καθ' ὑπερβολὴν μὲ τὴν ἀκριβῆ καὶ θετικὴν θρησκευτικὴν ἔννοιαν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐμφανίζεται αὕτη ὡς τοῦτ' αὐτὸ ἀποκλειστικῶς ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐξελίξεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐδὲν σχεδὸν στοιχεῖον χριστιανικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἀπομένει, τῆς Ὁρθοδοξίας ἐμφανιζομένης ἀποκλειστικῶς ὡς ἔργον ἑλληνικοῦ, τοῦθ' ὅπερ οὐ μόνον εἶναι ἀπαράδεκτον ἐξ ἐπόψεως θρησκευτικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ σημεῖον δικαίως ἀντιλεγόμενον παρὰ τῶν μὴ Ἑλλήνων ὁπαδῶν τῆς Ὁρθοδοξίας, μὴ ὄντων διατεθειμένων καὶ δὴ ἀπὸ καθαρᾶς θρησκευτικῆς πλευρᾶς νὰ δεχθοῦν πλήρη ἑλληνοποίησιν τῆς Ὁρθοδοξίας, παρὰ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐκ μέρους τῶν τῆς μεμετροημένης ἑλληνικῆς συμβολῆς καὶ ἐπιδράσεως, ἰδίᾳ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν μορφήν καὶ τὴν ἔκφρασιν ταύτης.

Τοῦτο καθίσταται ἔτι φανερώτερον εἰς τὸ μέγα ζήτημα τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ, ὡς γνωστόν, ὡς δύο

ισοτίμους πηγὰς τῆς θρησκευτικῆς ἀληθείας τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν. Ἡ δευτέρα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ αὐθεντικὴ ἐρμηνεία καὶ ἡ ἐν ἀπολύτῳ συμφωνία πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν προφορικῆ, ὡς καὶ γραπτῆ συμπληρωματικὴ διδασκαλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ἡ ἱστορικὴ ὁμως ἐξέλιξις τῆς Ἐκκλησίας ταχέως ἐπέβαλε τὴν διάκρισιν μεταξὺ Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ μεταγενεστέρας ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἀλλ' ἡ τελευταία, προχωροῦσα καὶ μέχρι σχεδὸν συγχρόνου ἐθιμικῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως, συγγέεται, ἐκ μέρους ἰδία τῶν ἀπλοϊκωτέρων, μὲ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, καθ' ἣν στιγμῆν πολλὰ στοιχεῖα ταύτης εἶναι ζήτημα ἂν ἀντέχουν εἰς τὸν ἀκριβῆ ὀρθόδοξον ἔλεγχον, ὁπότε παρὰ ταῦτα, δισχυριζόμενα τυχόν τὴν θέσιν των ὡς γνησίων ὀρθοδόξων, προφανῶς συντελοῦν εἰς νοθείαν τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦλάχιστον ἐξ ἐπόψεως περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ εὐρυτάτου πνευματικοῦ οὐρίζοντος τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ ἀδυναμίαν ἀντικρούσεως καὶ πρεπούσης ἐκτιμήσεως τοῦ ἀπανταχοῦ ἐπικρατήσαντος οἰκουμενισμοῦ, πρὸς ὃν προσανατολίζονται πᾶσαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, ἐκάστη βέβαια κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῆς πνευματικὴν ἰκανότητα.

Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἀνακαινίσις τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβάλλει τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν τοιούτων ξένων ἐπιστροφμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπιβαρύνουν ἀλλοιωτικῶς τὴν καθαρότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σύγχυσις καὶ περιπλοκὴ καθίσταται προφανῆς καὶ εἰς τὴν σφαῖραν ταύτην τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ λίαν δυσαρέστους καὶ ὄχι μόνον μελλοντικὰς ἐπιπτώσεις.

Γ'.

Ἐκεῖ ὁμως ὅπου ἡ σύγχυσις καθίσταται ἔτι πλέον φανερά, εἶναι εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τὴν κατὰ φυσικὸν λόγον συγχώνευσιν τῶν δύο ἐννοιῶν, ἔθνος καὶ κράτος ἀφ' ἑνὸς καὶ θρησκείας ἀφ' ἑτέρου. Τὸ πρῶτον εὐχερῶς καὶ πρεπόντως ἐμφανίζεται ἔναντι τῆς δευτέρας ὡς ἡ κιβωτὸς προστασίας καὶ διαφυλάξεως τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐπὶ

ίκανῇ ὁμως συγχύσει τῶν ρόλων, τοὺς ὁποίους ἐμφανίζουσι αἱ δύο αὐταὶ σφαῖραι, τῆς θρησκείας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἔθνους - κράτους ἀφ' ἑτέρου, ὅπου ἡ πρώτη, καθαρῶς πνευματικὴ δύναμις, οὐδεμίαν ἔχει ἢ πρέπει νὰ ἔχη κατ' ἀρχὴν ἀνάμειξιν εἰς τὰ τῆς δευτέρας, πλὴν καιρικῶν περιπτώσεων καὶ περιστάσεων, ὧν παρελθουσῶν, ἐκάστη ἀποχωρίζεται τῆς ἑτέρας, τηροῦσα τὴν ἐκάστη προσήκουσαν ἀνεξαρτησίαν, ἐπὶ ἐκατέρωθεν σεβασμῶ τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἐννοίας καὶ ἀναλόγου ἐνεργείας ὑπὲρ τοῦ πνευματικοῦ ἀγαθοῦ τοῦ Ἑλληνοῦς ἰδίᾳ Χριστιανοῦ.

Ὡς Ἑθνος καθορίζεται συνήθως ἐπὶ τὸ γενικώτερον ἢ ὁμὰς λαοῦ ἢ λαῶν, ἡ ὁποία μὲ κοινότητα γλώσσης, καταγωγῆς, κοινῶν αἰσθημάτων καὶ ἐπιδιώξεων ἐμφανίζεται κεχωρισμένη καὶ διακρίνεται ἔναντι ἄλλων παρομοίων ομάδων καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὴν χρονικὴν διαδρομὴν τῶν αἰῶνων καὶ ἀναλόγως τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν αὐτῆς ἰδιοτήτων καὶ ἰκανοτήτων μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐμφανίζει ἴδιον πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ καὶ τὴν σφραγίδα καὶ τὸ γνῶρισμα τῆς ομάδος.

Παρόμοιόν τι συνέβη κατ' ἐξοχὴν μὲ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων διακριθὲν ἄλλων βαρβάρων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων, μὲ ἴδιον πολιτισμόν, λαῶν, παρουσίασε τὴν γνωστὴν ἐκπολιτιστικὴν ἐμφάνισιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἡ ὁποία καθιστᾷ ὑπερήφανον πάντα Ἑλληνα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἡ ὁποία γνωρίζεται διὰ τοῦ ὑψίστου τῶν πολιτισμῶν, τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, διακρινόμενον μεταξὺ ἄλλων ἐθνικῶν ομάδων καὶ ἔνεκα ἐξαιρετικῶν λόγων καὶ ἱστορικῶν ἐξελίξεων, ἐβράδυνε νὰ ἐμφανίσῃ τὴν ἐθνικὴν του ὁμαδικὴν ἐνότητα. Καὶ ἡ μεγάλη πολιτικὴ μεταβολὴ ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου ἐπέτεινε τὴν βραδύτητα καὶ ἐχρειάσθησαν αἰῶνες διὰ νὰ ἀποτελεσθῇ ἡ ἐθνικὴ ἐνότης ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἐνσυνειδήτως περισσότερον παρὰ ποτὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δουλείας, μὲ τελικὸν πλήρες ἀποτέλεσμα ἀλλ' οὐχὶ ἐν τῷ συνόλω του ὡς πρὸς τὴν χωρικὴν αὐτοῦ ἔκτασιν, κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὁπότε, ἔστω καὶ εἰς μόνον τὸ ἐλεύ-

θερον τμήμα τοῦ ἔθνους, ἐπραγματοποιήθη ἡ συνταύτισις ἔθνους καὶ κράτους, μὲ τὴν ἐπίσημον μάλιστα ὑπὸ νεωτέραν ἔννοϊαν κρατικὴν τῆς ἐμφάνισιν. Ἡ σύνθεσις αὕτη, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἐνεφανίσθη μὲ ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς τίτλους τῆς περιόδου τῆς δουλείας. Εἷς δὲ τῶν σπουδαιοτέρων τίτλων ἦτο ὁ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φρικτοῦ ζυγοῦ χαλκευθεὶς στενώτατος σύνδεσμος θρησκείας καὶ ἔθνους. Ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν ἐφιαλτικὴν ταύτην περίοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοῦτο εὑρίσκει πλήρες καταφύγιον ἐκ τῶν δεινῶν τῆς δουλείας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δι' ἧς, κυρίως διὰ τῆς ὑπερόχου ὀρθοδόξου λατρείας τῆς καὶ τοῦ «κρυφοῦ σχολειοῦ», διεσώθη ἡ γλῶσσα, τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα καὶ διετηρήθη ἄσβεστον τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αἶσθημα τοῦ παντός Ἑλλήνος. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μὲ πρότυπα τοὺς Ἱεράρχας τῆς καὶ τὸν κληρὸν τῆς, πλουσίως συμβαλόντα εἰς τὸν φόρον τοῦ αἵματος τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους, ἐπετέλεσε μοναδικὸν ποιμαντορικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον κατὰ φυσικὸν λόγον συνεδέθη στενώτατα μὲ τὴν ὑπόδουλον ἐθνικὴν ζωὴν, τοῦ στενωτάτου τούτου συνδέσμου ἐκδηλωθέντος εἰς τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος, ὅστις ἐχαρακτηρίζετο ὅτι διεξήγετο διὰ τὴν πατρίδα καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν ἀγίαν, ἔναντι τῶν ἀλλοθρήσκων Μωαμεθανῶν, δι' ὃ καὶ ὁ ὄρκος τῶν Φιλικῶν (πρῶξις καθαρῶς ἐθνικῆ) ἐλάμβανε τύπον καὶ χαρακτήρα θρησκευτικόν.

Ὁ σύνδεσμος οὗτος ὑπῆρξε χρονικῶς μακρότατος καὶ ἡ Ὁρθόδοξία ἀπέβη οἰονεὶ ἡ δευτέρα φύσις τοῦ Ἑλλήνος, εἰς σημεῖον ὥστε Ἑλληὴν εἰσῆμαιεν ἐν τῇ πραγματικότητι Ὁρθόδοξος καὶ Ὁρθόδοξος εἰσῆμαιεν Ἑλληὴν. Ὁμως ἤλθεν ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἐξακολουθεῖ μὲν κατὰ κεκτημένην ταχύτητα ὑφιστάμενος ἄρρηκτος ὁ δεσμός μετὰ τοῦ ἔθνους, τώρα κράτους, καὶ θρησκείας, ὡς δεικνύουν καὶ αἱ πρῶται εὐσεβεῖς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους-κράτους ὑπὲρ τῆς θρησκείας του, ἀλλὰ οὐσιαστικῶς, ἐκλιπούσης τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς αἰτίας τοῦ συνδέσμου, φυσικὸν ἦτο νὰ χαλαρωθῇ ὁ δεσμός, καὶ μάλιστα νὰ διαλυθῇ, διότι ὁ ἔθναρχικὸς ρόλος τῆς Ἐκκλησίας, τοῦλάχιστον εἰς τὸ ἐλεύθερον κράτος, ἔπαυσεν ὑφιστάμενος, ἐφ' ὅσον τὸ κράτος, ὡς

πραγματικὸν κράτος, ἀνελάμβανε πᾶσαν τὴν εὐθύνην καὶ μέριμναν τῆς καθαρῶς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, καὶ ἡ θρησκεία ἀπέμεινε, κατὰ φυσικὸν λόγον, ὡς ἡ ἀποκλειστικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία οὐδεμίαν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀνάμειξιν πλέον εἰς τὰ κοσμικὰ ἐθνικὰ πράγματα, ὡς κατὰ τὴν Ἐθναρχίαν, καὶ θὰ ἀφιεροῦτο ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα τῆς, τουτέστι κυρίως εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ θρησκευτικὸν διαφωτισμὸν καὶ τὴν διαποίμανσιν τοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους λαοῦ τῆς, ἐπὶ ἀναδείξει τοῦ πραγματικοῦ αὐτοῦ χριστιανικοῦ ἥθους. Τὸ δὲ Κράτος, ἐκ πολλαπλῶν λόγων καὶ διὰ τὰς ἀναριθμήτους ὑπηρεσίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Ἔθνος, θὰ περιοριζέτο εἰς τὴν πραγματικὴν προστασίαν αὐτῆς, ἔστω καὶ ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ἐπισήμου θρησκείας τοῦ Κράτους. Δυστυχῶς τοῦτο συνέβη μόνον κατὰ θεωρίαν, διότι τὸ μὲν κράτος ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ὀργανώσεως ἐκ ξένων κινήτρων ἐπενέβη, κατ' ἀσθαίρετον μάλιστα τρόπον, ἰδίᾳ διὰ τοῦ Μάουρερ, μέχρις ἀνεπιτρέπτου σημείου εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ τελευταία, κατὰ κεκτημένην ταχύτητα, ἐφαίνετο ζωηρῶς κατ' ἐξακολουθήσιν ἐνδιαφερομένη καὶ διὰ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, ἔστιν ὅτε καὶ τὰ κρατικά, (ὡς, φέρ' εἰπεῖν, τὴν παιδείαν), ζωηρότερον ἀφ' ὅ,τι ἀπὸ θρησκευτικῆς πλευρᾶς ἐπετρέπετο διὰ τὸν ἀναγκαῖον περιορισμὸν εἰς τὰ ἴδια διαφέροντα. Οὐχὶ μάλιστα σπανίως ἤκουέ τις καὶ ἀκούει καὶ σήμερον ἀκόμη λόγους ἐκκλησιαστικοὺς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, τοῦ ἀποκλειστικοῦ τούτου βήματος τοῦ θείου λόγου, περισσότερον ἐμπνεομένους ἀπὸ τὰ ἐθνικά, παρὰ ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ ἰδεώδη. Δὲν εἶναι δὲ καὶ ἄηθες, ἀποτυχημένος κληρικός, νὰ ὑπερτονίζῃ τὸν ρόλον τὸν ἐθνικόν, τὸν ὁποῖον δῆθεν ἔχει, διὰ νὰ καλύψῃ τὴν κληρικὴν αὐτοῦ γυμνότητα, χρησιμοποιοῦν μᾶλλον ἀσεβῶς, ματαιοδόξως καὶ ρητορικῶς τὴν μὴ ὑπάρχουσαν πλέον ἐθνικὴν τῶν κληρικῶν ἀσθεντίαν καὶ εὐθύνην.

Ἐδῶ πλέον ἡ σύγχυσις καὶ ἡ περιπλοκὴ φαίνεται καθαρῶτατα, ἐφ' ὅσον μάλιστα διὰ τὴν φύσιν τῶν ὄρων καὶ τῶν πραγμάτων χωρεῖ πολλὴ δημαγωγία, εἴτε ὑψηλοτέρας, εἴτε κατωτέρας μορφῆς. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπω, ὅτι ὁ φυσικὰ διαλυόμενος ἐν τῷ ἐλευθέρῳ κράτει

παλαιὸς δεσμός, διὰ τὴν μακροαίωνα ἱστορίαν αὐτοῦ, αὐτομάτως ἀνανεοῦται εἰς δυστήρους περιστάσεις τῶν ἔθνικῶν μας τυχῶν, ὡς τοῦτο συνέβη κατὰ τὴν σύγχρονον παροδικὴν ὑποδούλωσίν μας εἰς τὰ καθεστῶτα τῶν δύο εὐρωπαϊκῶν πολιτικῶν τεράτων, τὰ ὅποια κατήσχυνον δι' ἑαυτὰ καὶ τὸ ἔθνος των τὸν χριστιανικὸν πολιτισμόν. Τότε ἀνεδείχθη, ὡς ὅλοι γνωρίζομεν, πάλιν ἡ Ἐκκλησία μας μνήμων τῆς παλαιᾶς της δράσεως διὰ τῆς Ἱεραρχίας, ἀναλαβούσης αὐτομάτως καὶ κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ἔθνους τὸν ρόλον τῆς Ἐθναρχίας ὡς φύλακος καὶ ὑπερασπιστοῦ τοῦ δουλεύοντος ἔθνους κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παροδικῆς βαρβάρου ὑποδουλώσεώς μας. Κατὰ ταύτην ἀνεδείχθησαν ὀνόματα Ἱεραρχῶν, οἱ ὅποιοι ἤρθησαν εἰς ἀληθὲς ὕψος ἔθνικοῦ μεγαλείου, ὑπενθυμίζοντος μεγάλας μορφὰς τῆς περιόδου τῆς μεγάλης ὑπερβαρβάρου δουλείας τοῦ ἔθνους μας. Ὅμοίως δ' ἀνεδείχθησαν τότε καὶ πολλοὶ ἔθνομάρτυρες ἱερεῖς, ἐν ἐξάρσει τῆς πιστῆς πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὰς τύχας του ἀφοσιώσεώς των, οὐχὶ μόνον ὡς Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱερέων τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα δυσκολεύονται νὰ ἐννοήσουν πολλοὶ ἐκ τῆς Δύσεως, παρεξηγοῦντες τὴν θέσιν τοῦ Ἱεράρχου - Ἐθναρχου, ἐνῶ, πρὸ παρομοίων συνθηκῶν εὐρεθέντες πολλοὶ Ἐπίσκοποι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες ἐν τῇ Δύσει, ἔπαιξαν παρόμοιον ρόλον Ἐθναρχου, ὡς ὁ περίφημος Ἐπίσκοπος Berggrau τῆς Νορβηγίας, καὶ ἄλλοι πολλαχῶς διὰ τοῦτο ὑμνηθέντες ἐν τῇ Δύσει.

Φυσικὸν ὁμῶς εἶναι, εὐθὺς ὡς παρέλθῃ τοιαύτη ἔθνικὴ κρίσις, ὡς καὶ ἔγινεν, ἡ σύγχυσις νὰ διαλύεται καὶ ἐκάστη σφαῖρα νὰ περιορίζεται εἰς τὰς ἀρμοδιότητάς της, τὸ μὲν ἔθνος, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ κράτους, νὰ ἀντικρούζῃ εἰς τὸ σύνολον τὰς εὐθύνas του τὰς πολιτικὰς καὶ νὰ τὰς ἀναλαμβάνῃ εἰς τὸ πλῆρες, ἡ δὲ Ἐκκλησία νὰ ἀναλαμβάνῃ τὰς εὐθύνas της, τὰς πολὺν μεγάλας εὐθύνas της, ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴν διαποίμανσιν τοῦ λαοῦ, παρ' οὐδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας ἀπασχολουμένη, καὶ δὴ κοσμικῆς, εἰς σημεῖον δ' ὥστε νὰ μὴ ἐπισυμβῇ ποτὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν σφάλμα, διὰ τὸ ὅποιον προειδοποίησεν αὐτὴν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, νὰ μὴ εὐρεθῇ δηλ. αὕτη ποτέ, περὶ ἀλλότρια ἀπα-

σχολουμένη, εἰς τὴν τραγικῶς δυσάρεστον θέσιν, τὰ τέκνα τῆς νὰ ζητοῦν παρ' αὐτῆς ἄρτον καὶ ἰχθῦς καὶ ἀντὶ τούτων ἡ Ἐκκλησία νὰ δίδῃ λίθους καὶ ὄφεις (Λουκ. ια' 11), διότι τότε οὐαὶ εἰς τὴν τοιαύτην Ἐκκλησίαν, καθ' ἣ διδάσκει ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου.

Ἀνακεφαλαιοῦντες, ἐπισημαίνομεν οὐ μόνον τὰς καθ' ἐκάστην τῶν τριῶν σφαιρῶν ἢ καταστάσεων ἐπισυμβάσας, ὅπως δὲ φυσιολογικῶς καὶ διὰ τοῦτο ἀσυναίσθητως ἐπικρατησάσας, συγχύσεις καὶ παρεκτροπὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐπακολουθήματα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους μας καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ ὡς ἐκ τούτου ἄμεσον καθῆκον τοῦ Κράτους, ὡς κυρίως ἐκπροσώπου τοῦ μεγαλειώδους Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τῆς Ἐκκλησίας, ὡς κυρίως ἐκπροσώπου τῆς μοναδικῆς μας θρησκείας, τοῦ ἀγνοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἀκηράτου Ὁρθοδόξιας, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀτόμου τοῦ Ἑλληνοῦ, ὡς ἐκπροσώπου τῆς ὑψηλότερας ἐθνικῆς ἰδεολογίας καὶ παραδόσεως, εἰς τὴν ἐποχὴν μάλιστα γενικοῦ ρεύματος ἀνακαινίσεως τῶν πάντων, καθ' ἣ ὑπόσχεται ὁ Χριστὸς λέγων: «ἰδοὺ ἐγὼ ποιῶ τὰ πάντα καινά», ἄμεσον, λέγω, καθῆκον εἶναι νὰ προσπαθήσωμεν οἱ πάντες νὰ ἀντικρύσωμεν ἀντικειμενικῶς τὴν θέσιν μιᾶς ἐκάστης σφαίρας κατὰ τὸ πρέπον. Τοῦτο ὡς εἰς πρώτην σκέψιν θὰ ἐσήμαινε τὴν προσπάθειαν ἐκκαθαρίσεως τῆς καταστάσεως, δηλ. τὴν προσπάθειαν ἀνακαινίσεως καὶ ἀναζωογονήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τοῦτο ἐπιχειρεῖται διὰ πλήρους καὶ ἐνσυνειδήτου αὐτοκριτικῆς εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, ἀρχῆς γενομένης ὑπὸ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς 2ας Βατικανῆς αὐτῆς Συνόδου, παραπλεύρως δὲ τὴν προσπάθειαν τῆς ἐπὶ ἀπολύτως ἠθικῶν βάσεων καὶ ἀναμφισβητήτου ἐπικρατήσεως τῆς δικαιοσύνης περισώσεως τοῦ Κράτους. Ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσον ἀπλοῦν ὅσον λέγεται, παρὰ τὴν ἀπαίτησιν ταχυτέρας ἐκτελέσεώς του, διότι δὲν πρέπει προκειμένου περὶ τῆς Ἐκκλησίας νὰ μᾶς διαφεύγῃ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ ἀγιώτερος καὶ διὰ τοῦτο ὁ πλέον εὐαίσθητος καὶ ὁ πλέον εὐθικτος ὄργανι-

σμός, ἢ δὲ μετὰ δέους καὶ φόβου Θεοῦ μεταχειρισίς του εἶναι *conditio sine qua non*, διότι ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποίαν πάντες ἀνήκομεν εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι ἰδική μας (ἔξωθεν δ' ἐπεμβάσεις δὲν ἔχουν ἐν προκειμένῳ θέσιν). Ἡ Ἐκκλησία, ἔχουσα ἀνάγκην ἀνακαινίσεως καὶ ἀναζωογονήσεως, θὰ τὸ ἐπιτύχη δι' ἑαυτῆς, τῇ καθοδηγήσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὔτε ἔχει σημασίαν ὁ χρόνος μακροτέρας ἢ συντομωτέρας ὑπομονῆς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀπωτέρου σκοποῦ (Ἀτομικαὶ πρωτοβουλία εἶναι προωρισμένοι εἰς ἀποτυχίαν καὶ προσιωνίζονται κακὰ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν). Προτιμότερον δ' ἴσως νὰ παραμείνωμεν εἰς τὸ *status quo*, ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἀκόμη καὶ δὴ ἑταστικῶς, παρὰ νὰ προξενήσωμεν ἀνωμαλίας καὶ ἀνατροπᾶς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀπαράδεκτος ἢ ἀνεπίτρεπτος πρωτοβουλία ἐπιβολῆς πραγμάτων μὴ προερχομένων ἐκ τοῦ βάθους τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις καὶ μόνη ἀποτελεῖ τὸ ἀφευδὲς τεκμήριον τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ πρέποντος καὶ τὸν αὐθεντικὸν ὁδηγὸν πρὸς τὸ μέλλον. Καὶ μόνον ὅταν τοῦτο ἐξασφαλισθῇ, ἢ ἀνακαινίσις θὰ ἐπέλθῃ ὡς μία φυσιολογικὴ ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ Κράτους νὰ καταστῇ συνειδήσις, ὅτι τοῦτο μόνον ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ τοῦ Δικαίου δύναται νὰ σταθῇ. Τότε, μακρὰν μεγαλαυχιῶν καὶ ἀναξίων τῆς ὑψηλότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους φανατισμῶν καὶ ἐντυπωσιακῶν ἐκδηλώσεων, ἀποδίδοντες πραγματικῶς «τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» καὶ μὴ ἐκφεύγοντες τεχνηέντως τῆς ἀτομικῆς μας εὐθύνης ἕκαστος, ἅς προσπαθήσωμεν ὅλοι μαζὶ νὰ δημιουργήσωμεν ἀληθινὴν νέαν κατάστασιν, καθ' ἣν ὁ Ἕλληνας, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ μεγάλα ἔθνικα ἰδεώδη τῆς ἀρμονίας τῶν ἀρετῶν, καὶ ὁ Ἕλληνας Χριστιανός, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ ἀγνὰ ἰδεώδη τῆς θρησκείας του καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀγάπης, τὰ μὴ ὑποκριτικῶς δυνάμενα νὰ καλυφθοῦν δι' ἀναξίας ἀληθινῶν Χριστιανῶν βιοτῆς, νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀληθινὴν ἀνακαινίσιν τῆς ζωῆς τοῦ Ἔθνους μας καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας καί, μετὰ πραγματικὸν βέβαια μόχθον, τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀληθινοῦ Ἑλληνοῦ καὶ τοῦ γνησίου Χριστιανοῦ, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τῆς φιλτάτης πατρίδος μας.